

BİOLOGİYANIN TƏDRİSİ METODİKASI

UOT 37.01

Samirə Mövsüm qızı Mövsümova
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

BİOLOGİYADAN ŞAĞIRDLƏRİN ÇƏTİN MƏNİMSƏDİKLƏRİ MÖVZULARIN YENİ TƏLİM TEXNOLOGİYALARI İLƏ TƏDRİSİ (X-XI SİNİFLƏR)

Самира Мовсум гызы Мовсумова
Азербайджанский Государственный Педагогический Университет

ПРЕПОДАВАНИЕ СЛОЖНО УСВАИВАЕМЫХ УЧЕНИКАМИ ТЕМ ПО БИОЛОГИИ ПОСРЕДСТВОМ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ (X-XI КЛАССЫ)

Samira Movsum Movsumova
State Pedagogical University of Azerbaijan

TEACHING THE SUBJECTS THAT ARE HARDLY ADOPTED BY THE STUDENTS IN BIOLOGY WITH NEW LEARNING TECHNOLOGIES.(X-XI CLASSES)

Xülasə: Məqalədə 10-11 siniflərdə mürəkkəb biologiya mövzularının fəal təlim metodunun tətbiqiylə mürəkkəb mövzuların mənimsənilməsi və onun uzun müddət yadda saxlanması dərslərin yüksək səviyyədə keçməsinə səbəb olur.

Açar sözlər : *fəal təlim, təlim texnologiyaları, çətin mövzular, dərslərin planı, məzmun standartları, metod, qidalanma*

Резюме: В статье рассматривается преподавание сложных тем по биологии в 10-11 классах, активным методом обучения. Было показано, что учителя должны использовать активные методы обучения при преподавании ученикам сложно усваиваемых тем. С их помощью предмет легко усваивается, темы долгое время хранятся в памяти, а активность учеников и уверенность в себе повышаются в процессе урока.

Ключевые слова: *активное обучение, технологии обучения, сложные темы, план урока, стандарты содержания, метод, питание*

Summary: The article researches on the teaching methods used for the most difficult subjects of biology in the 10th-11th grades of high school. It has been shown that teachers should use active learning techniques when teaching pupils difficult issues. This time the topic comes easy to master and keeps track of it for a long time, the students activity in the lesson process increases self-confidence.

Key words : *active learning, training technologies, challenging topics, lesson plans, content standarts, methodology, nutrition*

Cəmiyyətin ən aktual və vacib sahələrindən biri olan təhsilimizin milli zəmində yenidən qurulması və dünya standartlarına çatdırılması mühüm bir vəzifə kimi qarşıda durur. Respublikamızda dünya standartlarına uyğun və milli dəyərlərə əsaslanan yeni təhsil islahatının həyata

keçirilməsi dövlət siyasətimizin mühüm tərkib hissəsidir. Yeni təhsil islahatı bu gün məktəb, müəllim və şagirdlərin təhsil keyfiyyətinin yüksəlməsinə xidmət edir.

Bu gün müasir təlimin qarşısında duran əsas problemlərdən biri və başlıcası təlimin

strukturu Çonun forma və metodlarını yeniləşdir-məkdir. Hazırda interaktiv təlim metodları, yeni təlim texnologiyaları məktəblərdə tətbiq olunmuşdur. Bu metodların tətbiqi şagirdlərə yeni bilik vermə məsələlərində, həm də onları iradi, əx-laqi, əqli, estetik, mədəni, hüquqi dəyərlər yönü-mündə inkişaf etdirir formalaşdırır, yeni mövzu-nun daha yaxşı mənimsənilməsinə şərait yaradır.

Biologiyadan (X-XI siniflər) şagirdlərin çətin mənimsədikləri mövzuların tədrisində yeni təlim texnologiyalarının tətbiqi yaxşı nəticə verir. Tədris prosesində fəal təlim üsullarından istifadə şagirdlərin təhsilə, elmə marağını artırmaqla yanaşı, onlarda əməkdaşlıq, yaradıcılıq, tədqiqatçılıq qabiliyyətlərinin formalaşmasına imkan yaradır, dərslərin strukturu qarşısında mü-əyyən tələblər qoyur.

Hər bir mövzunun planlaşdırılması zamanı qarşıda duran 4 əsas məqsəd yerinə yetirilməlidir.

1. Tədris planı və proqramı əsasında möv-zunun məzmunu konkretləşdirilməli.
2. Təlim metodları seçilməli.
3. Təlim tərbiyə prosesi təşkil edilməli.
4. Şagirdlərin nailiyyətlərinin qiymətlən-dirmə formaları aydınlaşdırılmalıdır.

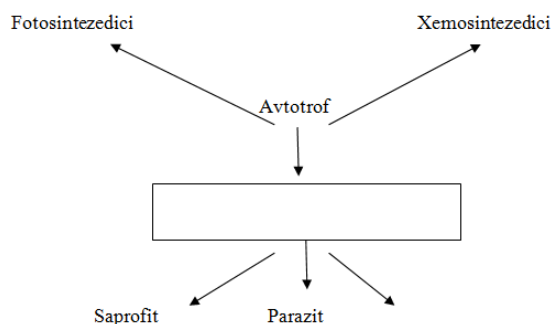
Gündəlik dərslərin planı hazırlanarkən ilk ola-raq mövzunun, standartın, məqsədin, iş forması və iş üsulunun, inteqrasiya imkanlarının, resurs-ların müəyyənəndirilməsi önə çəkilmişdir. Bun-ların hər birinin düzgün müəyyən edilməsində alt standartlar mühüm rol oynayır. Müasir dərslərin hər bir mərhələsi alt standartların reallaşmasına yö-nəlməlidir.

Mövzunun məzmun standartlarını müəy-yən edərək, orada şagirdlərə öyrədiləcək an-layışlar, obyekt və hadisələr aydın şəkildə ardı-cıl olaraq sadədən mürəkkəbə doğru sistemləş-dirilməlidir. Məzmun standartları şagirdlərin yaş və bilik səviyyəsinə, maraq və meyllərinə uyğun olaraq müəyyənəndirilməlidir. Onun həcmi və tədrisə verilən vaxtın tarixi qabaqcıdan aydın-laşdırılmalıdır. Mövzunun tədris məqsədi aydın olmalı, öyrədici, inkişafetdirici və tərbiyəedici vəzifələri, gənclərin gələcək həyatı üçün, ölkə və məktəbin yerləşdiyi ərazi baxımından əhə-miyyəti nəzərə alınmalıdır. Metodların düzgün seçilməsində dərslərin tipinin də müəyyən edilmə-sinin əhəmiyyəti böyükdür. Müəllim mövzunun xarakterinə və proqramın tələblərinə uyğun dərslərin

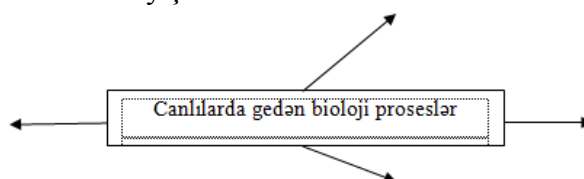
tipi seçməlidir. Hər bir metodun qarşıya qoydu-ğu məqsəd fərqlidir. Seçilən metodlar şagirdlər üçün maraqlı olmalıdır. Aşağı siniflərdə əylən-cəli metodlardan istifadə olunursa, yuxarı sinif-lərə qalxdıqca metodlar çətinləşdirilməlidir.

X-XI siniflərdə şagirdlər tərəfindən çətin mənimsənilən mövzuların tədrisində müzakirə, əqli hücum, laboratoriya, layihə, debat metod-larına üstünlük verilməlidir. Müəllim çalışmalı-dır ki, mövzunun tədrisi zamanı bir deyil, bir neçə metoddan istifadə etsin. Metodların seçil-məsi təlim prosesinin bir tərəfidir. Digər tərəfi isə düzgün tətbiqdir. Metodların müasir tələblər baxımından tətbiqi işin əsas hissəsi sayılmalıdır. Bunun üçün müəllim seçdiyi metodun mahiyyə-tini bilməli, ona pedaqoji, psixoloji və gigiyenik tələblər baxımından yanaşaraq tətbiq edilməli-dir. Bir dərslə bir neçə fəal təlim metodları tət-biq edilə bilər.

Biologiya (X-XI SİNİFLƏR) kursunun ilk mövzusu “Canlılarda qidalanma”dır. Mövzu şa-girdlərin çətin mənimsədikləri mövzulara aiddir. Burada müxtəlif canlıların qidalanmasının me-xanizmi şərh olunur. Mövzu üzrə təqdimatların hazırlanması vacibdir. Dərslə müəllim bir neçə formadan qrupla iş, kollektivlə iş formasından istifadə edə bilər. Bunun üçün müəllim bütün sinifə “Qidalanma tipinə görə canlılar” sxemini işləməyi tapşırır. Aşağıdakı sxemin şagirdlər tərəfindən müstəqil işlənilməsi onların yeni mövzuya dair biliklərini yada salmalarına və sistemləşdirilmələrinə imkan yaradır.

Motivasiya mərhələsində lövhədə belə bir sxemi nümayiş etdirmək olar.

Sxemləri işləməklə şagirdlər mövzuya dair biliklərini nümayiş etdirir. Belə olduqda şagirdlər dərstdə daha fəal olur və biliklərini məsuliyətlə yada salır və sistemləşdirir. Biologiyadan (X-XI siniflər) şagirdlərin çətin mənimsədikləri “İnsanın tarixi inkişafı” bəhsidir. Bəhsin tədrisindən sonra müəllim Blum taksonomik yaşına uyğun suallar tərtib etməklə şagirdlərin yaradıcı fəaliyyətini, bəhsə dair bilik səviyyəsini aşkar etməlidir. Sonda şagirdlərlə qrup işinin təşkili yaxşı nəticə verir.

Məlum olduğu kimi biologiyadan hüceyrənin öyrənilməsi ardıcıl olaraq, VI sinifdən XI sinifədək davam edir. X-XI siniflərdə “Hüceyrə” bəhsini tədris etdikdən sonra müəllim onunla bağlı yarış, rollu və ya əyləncəli oyunlar təşkil edə bilər. Müəllim fəal təlim metodlarından istifadə edərkən qeyd edilmiş prinsipləri diqqət mərkəzində saxlamalı, dərstdən gözlənilən nəti-

cələri almağa səy göstərməli və təlimin keyfiyyətini yüksəltməlidir. Təlim metodlarından düzgün və yerində istifadə edilməsi qarşıda duran vəzifələrin həyata keçirilməsini asanlaşdırır.

Problemin aktuallığı. Biologiya (X-XI siniflər) fənn tədrisində şagirdlərin çətin mənimsədikləri mövzuların yeni təlim texnologiyaları ilə tədrisinin zəruriliyi ön plana çəkilir.

Problemin yeniliyi. Biologiya (X-XI siniflər) kursunun tədrisində çətin mənimsənilən mövzuların yeni təlim texnologiyaları ilə tədrisi yolları müəyyənləşdirilmiş, nəticələr təhlil olunmuş, səmərəli təkliflər irəli sürülmüşdür.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalə, gənc tədqiqatçılar, dissertantlar, magistrantlar, müəllimlər üçün faydalı olacaqdır. Təlimin keyfiyyətini artırmaq üçün fəal təlim metodları tətbiq olunmuş dərs nümunələrinin faydalı mənbədir, lazım gəldikdə öz fəaliyyətlərində istifadə edə biləcəklər.

Ədəbiyyat

1. Məmmədova N., Həsənova B., Mahmudova K. və b.: Ümumtəhsil məktəblərinin 10-cu sinfi üçün Biologiya fənni üzrə dərslik, Bakı: Şərq-Qərb, 2017.
2. N. Məmmədova, B. Həsənova, K. Mahmudova və b. Ümumtəhsil məktəblərinin 10-cu sinfi üçün Biologiya fənni üzrə dərsliyin metodik vəsaiti. Bakı: Şərq-Qərb, 2017.
3. Məhərrəmov Ə.M. Biologiya dərslərində fəal təlim metodlarından istifadənin əhəmiyyəti. Pedaqoji Universitet xəbərləri. Bakı, 2008, N5
4. Mirzəyeva A.. Biologiyanın tədrisində müasir təlim metodlarının tətbiqi: Monoqrafiya. Bakı, 2011.
5. Hüseyinov Ə.M., Məhərrəmov Ə.M. Biologiyanın tədrisi metodikası. Bakı: ADPU, 2003.
6. Həsənov A. Müasir təlim texnologiyaları. Bakı, 2012.

E-mail: aliyannaqi.maharramov@gmail.com

Rəyçilər: *ped.ü. fəls.dok., dos. G.N. Hacıyeva, ped.ü.fəls.dok., dos. X.F. İbrahimova*

Redaksiyaya daxil olub: 21.02.2018